

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XVIII. 1931.

AMSTERDAM

P. A. HEMERIJCK

(A. T. KLEEREKOPER)

1931.

De Munt te Zwolle.

Gedurende de middeleeuwen waren in de Overijsselsche steden, naast Duitsche munten voornamelijk die door de bisschoppen van Utrecht geslagen, waarvan vele te Deventer gemunt in omloop. Toen in de 15de eeuw de handel en beteekenis dier steden steeds toenam en de verwarring in het muntwezen tot eene groote hoogte gekomen was, in de eerste plaats door het slechte gehalte der speciën en de veelvuldige soorten, die in omloop waren, werd naar een middel omgezien om, vooral ten behoeve van den koophandel, munt te slaan van goed gehalte en gewicht. In 1479 sloten hiertoe Deventer, Kampen en Groningen, welke steden, evenals Zwolle deel uitmaakten van het Oversticht, met raad en consent van Burgemeesteren, Schepenen en Raad der stad Zwolle een overeenkomst om een gemeenschappelijke zilveren munt te slaan, die in hunne steden gangbaar zou zijn ¹⁾. Een

¹⁾ Zie over deze muntovereenkomsten, die in het belang van de staatkundige- of handelsbetrekkingen der contractanten gesloten werden: ALPH. DE WITTE. *Les conventions monétaires conclues entre les souverains des anciennes provinces belgiques jusqu'à la réunion de leurs états sous la maison de Bourgogne* in de *Procès-verbaux et mémoires du Congrès international de Numismatique et d'Art de la Médaille contemporaine tenu à Bruxelles 26—29 juin 1910*. p. 47.

In 1502 sloot nog graaf JOHANN XIV van Oldenburg met de stad Groningen een muntverdrag, over den omloop der van weerskanten nieuw geslagen munten. (*Blätter für Münzfreunde* 1931. p. 209).

dubbele en een enkele schellingck werden toen geslagen¹). 27 October 1488 gingen de drie steden van Overijssel met de stad Groningen een tweede overeenkomst aan, om, ter zake van „voele verloeps ende dwelynghe in den payemente beyde golt ende sylver” tot het uitgeven van gemeenschappelijke munt over te gaan „Munthe tho holden mit malcanderen”²), zooals de acte zoo eigenaardig zegt. In het eerste verdrag, van 1479, werd slechts melding gemaakt van „raad en consent van Burgemeester, Schepenen en Raad van Zwolle”, daar die stad toen nog geen privilegie om geld te munten bezat; dit verkreeg zij eerst in 1488 van Keizer FREDERIK III, zoodat zij in dat jaar eerst gerechtigd was om het verbond tot het in gemeenschap met Deventer en Kampen munten van geld mede te sluiten.

Waren dit slechts op zich zelf staande overeenkomsten, in 1534 ging men een heelen stap verder en werd nu besloten door de steden Deventer, Kampen en Zwolle om in het vervolg steeds gezamenlijk te munten „tot conservatie ende onderholdinge van onsen privilegiën” en ook „um eendrachticheit ende minlicke scheydonge ende verhandironge mit malcanderen onder onsen Burgeren ende Ingesetenen te onderhouden”³).

De munten door de 3 steden geslagen, vertoonen op

¹) v. d. CHUJS. *De Munten der voormalige Heeren en Steden van Overijssel*, plaat IX. p. 276 en *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde III* (1916). p. 132. No. 55 en 56.

²) v. d. CHUJS. p. 277 en *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde III* (1916). p. 131.

³) v. d. CHUJS. l. c. p. 285. en plaat X. 10—17, pl. XI. 22, pl. XXI. 4—8.

de eene zijde meest de wapens dier steden en op de keerzijde het wapen der stad, waarvoor zij speciaal gemunt zijn. Bij de grootere zilveren munten (rijksdaalders en onderdeelen) zien wij den beschermheilige der stad (bij Zwolle den H. MICHAEL) en later het borstbeeld van KAREL V op de munten prijken. Sedert 1538 werden deze munten steeds te Deventer geslagen, alleen in 1583 werd besloten, ter zake van den inlandschen krijg en tot meerder gerief van den koopman, den daalder voor den tijd van 6 maanden ook te doen munten te Kampen. In 1587 kwam Deventer door het verraad van STANLEY weder aan de Spaansche zijde, waardoor het gezamenlijk munten door de drie steden een einde nam, latere pogingen, om dit weer te hervatten, hadden geen gevolg en zoo sloeg in 1590 Zwolle, los van Deventer en Kampen, zelfstandig munt, welke muntslag, voor zoo ver die niet onderbroken is geworden door afkoop van het muntrecht door de Staten Generaal, voortgeduurd heeft tot 1694.

22 Oct. 1590 stelde de stad BALTHASAR WYNTGES Junior tot haar muntmeester aan, die 26 Oct. den eed aflegde. Als borgen voor een bedrag van 1800 Carol. guldens wees hij aan zijn broeder MELCHIOR WYNTGENS, Mr. RYCKHOLT LANTINGK, licentiaat in de rechten en Mr. ARENT GERRITZEN.

Hij was de zoon van BALTHAZAR WYNTGES, muntmeester der drie steden en ANNA VLEMINCK, huwde te Zwolle 18 Dec. 1582 AELTJEN VAN GRAESS, werd 8 Oct. 1582 benoemd tot muntmeester van 't Landschap van Over-

ysel en was tevens muntmeester van het in 1586 opgerichte West Friesche munthuis te Hoorn ¹⁾).

Bij zijn instructie werd hem vergund te munten:

I. „den Ungerschen offt Rycksducatte”. „Up welckenn penningh staen sall ahn die eine sydt einen staendenn Keiser met die ummeschrift: RHODOLPH' II DEI GRATIA ROMANORVM IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS GERMANIÆ HVNGARIÆ BOHEMIÆ REX. Up die andere sydt ein Marrienn beltienis, hebbende onder haer offte tusschen haer beenenn einn waepentienn der Stat Zwolle, met die ummeschrift: MONETA AUREA IMPERIALIS CIVITATIS ZWOLLÆ ²⁾. (Plaat I. 1).

II. Einen golden dubbeloenn offt dubbelden ducatt, die up die eine sydt hebben sall twe borstbelden mit die ummeschrift QVOS DEVS CONJVNXIT HOMO NE SAEPARET. Up die ander sijdt einenn gearendenn gekroendenen schildt, als up andere dubbeloenen staende is. Inn welckenn Schilt unses Stad Michiell staen sal mit dat waepen up synn schildt, wair vann die ummeschrift zynn sal: MONETA AVREA DEL DVCATVS AVREVS IMPERIALIS CIVITATIS ZWOLLÆ.

Deze dubloenen zijn niet volgens de gegeven instructie geslagen. De muntmeesters BALTHAZAR en MELCHIOR WIJNTGENS beklaagden zich toch bij den Zwolschen Raad, dat de Raad der stad Kampen, hoewel zij vergunning bekomen hadden „te moeghen munten Dubbloenen van egalen en ghelycken gehalte en gewichte als die olde Spaansche Dubbloenen”, „hen Sup. soodanighe figuur ofte forme der mundtyseren te gebruecken ganselick

1) Zie PH. F. W. VAN ROMONDT. *Het muntmeestersgestacht WYNTGENS* in „*De Nederlandsche Leeuw*” 1915.

2) *Revue de la Numismatique belge* 1873, pl. IX. 40. pag. 307.

nyet en gelieft toe te staen, veele weynigher in de stadt te moeghen geslaeghen worden, om ghene andere reden ofte oersaecken, van dat gedachte muntyseren met eenighe Tytell ofte waepen des Coeninx van Spaengien (sonder nochtans desselvs hoocheyt daermede te be- kennen) geteeckendt waeren". Zij vragen nu, of voor de stad Zwolle bij het opgegeven model gebleven moet worden, of wel dat er een ander gemaakt zou worden, in welk laatste geval verzocht wordt dit spoedig te zenden opdat „soodaenen allgemeenen nutten werck, tot behoef der voorn. Landschap, nyet langher opgehal- ten" zou worden ¹⁾.

2 September 1592 bepaalden Burgemeesters, Schepe- nen en Raad dat WYNTGENS „inplaetze van den Michiel" op de doubloenen zou plaatsen „Ferdinandi Wapen up die eine sydt mit die ummeschrift SVB VMBRA ALARVM TVARVM und up die ander sydt DVCATVS REIPVBLICAE ZWOLLENS VALORIS FERDINANDI, mit datt wapen der Stadt Zwolle". Ook enkele dukaten van dit type (Plaat I. 2) zijn door WYNTGENS geslagen. (VERKADE, plaat 220 Nos. 1 en 2).

III. Einen golt guldenn, hebbende up die eine sydt denn Rycks Adeler, met denn appel, glyck up andere Rhynsche goltguldens gebruickt wort met die umme- schrift RHODOLPHVS · 2 · DEI GRATIA ROMANORVM IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS.

Und up die and(ere) sydt unser Stadt Zwols wapen mit datt Helmteickenn dair van die ummeschrift wesenn

¹⁾ Uit het bovenstaande meen ik te mogen opmaken, dat de volgens de instructie van 1590 geslagen. Zwolsche muntten, te Kampen gesla- gen zijn.

sal: MONETA AVREA IMPERIALIS CIVITATIS ZWOLLÆ¹⁾. (Plaat I. 3).

IV. Rycks dal(der) und einnen halven (Plaat I. 4) mit sijenn gedeilten ahn die eine sydt des Rycks Adeler unde Appell, und die ummeschrift RHODOLPHVS 2 · DEI GRATIA ROMAN · IMPER · SEMPER AVGVSTVS. Und up die ander sydt unser Stadt waepen mitt datt helmteicken, unde die ommeschrift: MONETA ARGENTEA IMPERIALIS CIVITATIS ZWOLLÆ²⁾.

25 Augustus 1591 werd hem op zijn verzoek geconsenteerd „te moegen schlaen schillinge unde halve schillinge, nae den voett des Hilligen Rijcks”³⁾. Hij schijnt tevens verzocht te hebben om ook nog munten van lagere waarde te mogen slaan, maar, werd hem geantwoord „kunnen tott die ander kleine sorten voir ditmael noch niet verstaen”.

2 Augustus 1592 werd hem gelast met het slaan van de „ses stuiverspenningen” op te houden, hij mocht echter voortgaan met het slaan van gouden dukaten.

12 Sept. 1593 besloten Borgermeysteren, Schepen unde Rhaedt om met het muntwerk een tijdlang stil te houden en werd de muntmeester „van zijn officio entschlagen”. Hij heeft op dien datum de muntstempels, ten getale van 33 stuks „in vollen Raede overgelevert”.

De stempels voor alle tijdens het muntmeesterschap van BALTHAZAR WYNTGENS (1590—1592) geslagen munten zijn vervaardigd door POÛWELL UTH DENN WAELL (UYTTENWAE), die 26 Oct. 1590 als stempelsnijder den eed aflegde. Essayeur was Mr. THOMAS.

¹⁾ VERKADE, plaat 168. 1.

²⁾ VERKADE, plaat 169. 3. en tekst No. 920a.

³⁾ VERKADE, plaat 176. 3.

Lang zou de stad echter niet zonder muntmeester blijven, want reeds 8 October 1593 stelden Burgemeesteren, Schepenen en Raad voorloopig „voir ein Jair” tot muntmeester aan Mr. ARENDT VANN RUEREMUNDE, die munten zou op dezelfde Instructie als aan zijn voorganger gegeven.

11 Oct. legde deze den gebruikelijken eed af, en wees als zijn borgen, voor een bedrag van 1800 Caroli gulden, aan Mr. RYCKARDT LANTINGK, dese Rechten Licentiatt en Mr. ARENT GERRITZEN.

15 Febr. 1594 vroeg en verkreeg hij vergunning om „up tenn ducatt midden int parck up die eine sydt Int plaetse vant Froucken ¹⁾ tho schlaen: MONETA AVREA CIVITATIS IMPERIALIS ZWOLLAE ²⁾. (Plaat I. 5).

13 Dec. 1594 werd hem toegestaan te slaan een aantal schellingen en halve schellingen (Plaat I. 6) „staende up die eine sydt einn perdtien (paardje) unde up die andere sydt denn Rycks Adeler mitten Appell” ³⁾.

Ook werd hem geconsenteerd een beperkt aantal duiten te mogen slaan; ik heb deze niet teruggevonden, en vermoed dan ook dat die niet gemunt zijn.

Op zijn verzoek werd hem 15 Jan. 1599 vergund te „muegen schlaen een seker tax van stuvers en halve stuvers”. Deze munten waren van zeer laag gehalte ⁴⁾.

Nog verkreeg AREND VAN ROMONDE 5 Maart 1600 toestemming tot het munten van „het vier und twintichste gedielte van einen Rycx Daeler, to weeten einen dubblen

1) „'t Froucken”, het beeld van MARIA.

2) VERKADE, plaat 168. 2.

3) VERKADE, plaat 175. 4 en 5.

4) VERKADE, plaat 178. 1—3.

stuiver In Duitzlandt genembt Drie Cruitzer offte einen grossen" ¹⁾). (Plaat I. 7).

Deze munten, die bestemd waren om naast de Duitse groschen in het verkeer met de grensbewoners dienst te doen, zijn navolgingen van de groschen van Hildesheim en komen met de jaartallen 1600, 1601 en 1602 voor. Ook door de stad Deventer werden, volgens raadsbesluit van 14 Juni 1601, dergelijke groschen geslagen, die alleen met het jaartal 1602 voorkomen ²⁾).

Volgens raadsbesluit van 23 Oct. 1601 werden de stempels van den heelen en halven „Schillinck” gewijzigd. Den muntmeester werd geconsenteerd deze munten te maken „so guet van gehalte als hij in den anderen beiden Steden gemaectet wordt, uund schlaende op die eine sydt den Rycks Adeler uund up die andre sydt het wapen dat op den Ducaet ³⁾ staet”. VERKADE, plaat 176. 3. (Plaat I. 8).

Herhaaldelijk hebben de Staten-Generaal aangedrongen om de munt te Zwolle (gelijk trouwens ook die van Deventer, Kampen en Zutphen) voor een poos te sluiten, waarvoor zij aanboden een zekere schadeloosstelling uit te keeren. Maar de steden, en vooral Zwolle, wilden niet gaarne van hun privilegie om te munten afstand doen en dit gaf vaak tot veel last en onaangenaamheid aanleiding.

Zoo werd 20 Maart 1606 door de Staten-Generaal, na gehoord advies van Raden en Generaalmeesteren van de Munt en na deliberatie met de afgevaardigden der

¹⁾ VERKADE, plaat 177. 4.

²⁾ *Revue de la Numismatique belge* 1870. pl. X. 10. pag. 504.

³⁾ Bedoeld wordt de gouden dukaat met de twee hoofden (plaat I. 2).

steden, die muntrecht hadden, besloten die munten te sluiten voor den tijd van drie jaren, zij zouden elk ontvangen een bedrag van „ses duysent guldens eens, omme te employeren aen haerlieder fortificatie, daer in sulcx als Sijn Ex^{tie} en de Graeff WILLEM Gouverneur respective met advys van Ingenieurs hen des best verstaende sullen ordonneren nootelicxt te wesen”. Bij schrijven van 21 Maart „stilo veteri” verklaart de stad Zwolle o.a. „dat sij in de stilstandt van haere Stadts Rycxmunte oock geaccordeert hebben”.

Deze stilstand van de Zwolsche munt was weinig naar den zin van muntmeester VAN ROMONDE. Toen hem aangemaand werd het sleischat te betalen, verklaart hij niets schuldig te zijn, daar de Raad toch had toegestaan, dat hij in plaats van 10 slechts 5 stuivers „van yeder marck fijn goides betaelen solde”, maar dat, toen gebleken was, dat hij ook niet in staat was dit verminderde bedrag op te brengen, „Insulchen gefalle was toenmaels een Eerbaer Raedt bedaght, desen Sup. den geheelen sleschat liever te remitteren en te verlaeten, Als 't Muntwerch alhyr ongebruickt te laeten stilstaen”. Verder beklagt hij er zich over, dat hij zware kosten heeft te betalen aan salaris voor personeel en aan muntwerktuigen, en dat, hoewel het een algemeen „muntsgebruich” is, dat de muntmeester „allenthalven versien medt een bequaem domicilie en plaetse tot die Officie van der Munte”, hij daarvan niet genoten heeft „dan is den Sup. well een stuck van 't fraterhuis tot sijner gebrucike bij U mijne heeren geconcenteert, welck dan noch Sup. tot sijner gelegentheyt nyet en heeft gefonden bequaem ofte propys en daerom 't selve

nyet en heeft konnen gebruycken, weshalve oock Sup. van syn eighen geldt een costel. huys in hoeghen pryse heeft moeten coopen, om 't Muntwerck daer inne te gebruycken, dit hem Sup. sonder Muntwerck well medt een slechter domicilie hadde konnen behelpen".

Het feit, dat op die stedelijke munten vooral vele groote zilveren munten (voornamelijk rijksdaalders) werden gesmolten en omgemunt werden in schellingen van laag gehalte, waardoor vooral aan den handel veel schade werd berokkend, was in de eerste plaats aanleiding om aan te dringen op het sluiten der munten. Met tusschenpoozen is dan ook de Zwolsche munt herhaaldelijk voor eenige jaren gesloten geweest, tot dat eindelijk in 1694 definitief tot sluiting is overgegaan.

Niettegenstaande herhaalde aanmaningen der Staten Generaal om met het munten van schellingen op te houden, schijnen er in 1613 te Zwolle weder schellingen van laag gehalte te zijn geslagen¹⁾. In een brief van de Staten Generaal aan Burgemeesteren, Schepen en Raad van Zwolle wijzen zij er op „dat er eene groote ende extra ordinaris schaersheyte van geld was ontstaan", waardoor vooral de koophandel veel last en schade ondervindt, daar de goede gouden en zilveren munten worden uytgevoerd, „ende gebracht op vreemde Munte ende geconverteert in swacke ende snoode specien, die men daernaer de gemeente soeckt op te dringen, ende in plaetse van goede en stercke spetien uyt te geven",

¹⁾ Dit zullen wel de schellingen zonder jaartal zijn met titel van Keizer MATTHIAS (1612—1619) bij VERKADE plaat 176. 4. afgebeeld.

dat de scheeling, die thans weder op de Zwolsche munt wordt geslagen, vervaardigd wordt „van silver van omgesmolten munte”, waartegen zij krachtig protesteerden¹⁾. Zeer geestig eindigen zij hun protesteerend schrijven, dat zij „aan Uwer Lieden discretie te oordeelen stellen, off ende hoe wij souden kunnen verantwoordden, dat wij, siende ende stilswijgende, sonder 't zelffde te beletten, souden toelaeten, dat op Ul. Rycx-munte eenen wolff wiert gevoedt met onse spyse, die daernaer, wij sijnde uytgemergeld, onder ons gejaeght soude werden tot onsen eygen verderve”.

Tijdelijke sluiting der Zwolsche Munt heeft ook later plaats gehad. Zoo beklaagden de Staten Generaal zich 18 Sept. 1626 dat te Zwolle 28 stuiversstukken werden geslagen, waartoe de stad geen recht had wegens het stilstaan van de Munt, waarvoor zij een recognitie van 2000 gld. per jaar genoot.

Bij plakkaat van 2 Sept. 1627 en van 5 April 1628 werden die munten dan ook verboden, even als de arendsschellingen²⁾.

In 1628 verzocht AREND VAN ROMONDE zijn muntmeesterschap op zijn broeder JOHAN te mogen „transporteren”, welk verzoek werd toegestaan.

1) JAN CLAESZOOM ENGELEN, raad en muntmeester-generaal van de munten in de Vereenigde Nederlanden werd in Nov. 1629 door zijn collega JACOB VAN NISFEN er van beschuldigd dat hij, niettegenstaande het bij plakaten streng verboden was muntmateriaal uit Holland en West-Friesland naar elders te vervoeren, in het jaar 1618 „vele extraordinaris groote menichten van materialen” uit Holland naar de munt van Zwolle had laten overbrengen, om daarvan „sonderlinge groote quantiteyten van Scheelingen” te laten slaan. *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* XXI. (1913). blz. 204.

2) *Groot Placcaetboek*, blz. 2960 en 2964.

Reeds het volgend jaar is AREND VAN ROMONDE overleden en volgde zijn bovengenoemde broeder JOHAN hem als muntmeester op. 3 Maart 1633 werd dezen op zijn verzoek toegestaan „te moogen muthen einen silveren pennink van twee carolusgulden, in gewichte en gehalt gelyck den Leeuwendaelder ende conform den voet des Rycks, staende op die ene sijde een Leeu met het waepen der stadt Zwolle op te borst mette ommeschrift DA PACEM DOMINE IN DIEBVS NOSTRIS ende op d'ander syde een gewaepent man met een schilt voir hem staende, daerin oock een Lew met het waepen der stadt Zwolle op te borst mette omschrift MON ARGENT · IMP : CIVIT ZWOLL · AD LEG IMP.

Nog in hetzelfde jaar zijn deze leeuwendaelders, die voornamelijk bestemd waren voor den handel op de Levant, geslagen, ook de halve komen voor¹⁾. Tot 1635 zijn ze met verschillende varieteiten gemunt.

In 1635 verzocht JOHAN VAN ROMONDE aan burgemeesteren, schepenen en raad om toestemming, „dat na sijn overlijden ene van sijne soons tot het muntmeesterschap sal moogen succederen”. Bij besluit van 14 Dec. 1635 werd op dit verzoek gunstig beschikt.

Schepenen en Raad van Zwolle gaven 18 Febr. 1641 den muntmeester verlof, tot het munten van een gouden „Cruysaet”, een groote gouden munt, ter waarde van tien gouden dukaten, navolging van den in Portugal onder koning EMANUEL I (1495—1521) geslagen goudstukken („Portugalöser”). Deze munten waren bestemd voor den handel met het Oosten, werden ook wel als

¹⁾ VERKADE, plaat 172. 2 en 3. *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* XV. (1907). pag. 343.

vereeringspenningen gebezigd, zoodat men ze soms op geschilderde portretten uit de 17de eeuw afgebeeld ziet, aan een lint of gouden keten hangend.

Van het te Zwolle geslagen stuk zijn slechts twee exemplaren meer bekend, het exemplaar voorhanden in het Kon. Penningkabinet, dat in 1829 te Arnhem is opgegraven en het in de verzameling van Jhr. A. P. LOPEZ SUASSO, thans berustende in het stedelijk museum te Amsterdam. De voorzijde vertoont het wapen van Zwolle met in twee regels als omschrift: MONETA · AVREA · CIVITAT : (IS) SWOL · (LAE) * AD : VALOREM · EMANUEL : REG (IS) PORTVGAL : (IAE).

In het veld van de keerzijde is een groot kruis afgebeeld met als omschrift: * IN · CHRISTO : CRVCIFIXO : NOSTRA : SAL (VS)¹). (Plaat I. 9).

In 1644 beklagen de Staten-Generaal zich bij de regering van Zwolle, bij schrijven van 30 Nov., dat aldaar gouden Nederlandsche Ridders zouden zijn vervaardigd, waartoe de stad niet het recht had „als sijnde originelyck den penninck van de Generaliteyt”. Zij deelen mede, dat zij den generaal van de Munt JACOB NACHTEGAAL naar Zwolle hadden afgevaardigd om onderzoek te doen en verzoeken hem „in het wtvoeren van de voorsz. zijnen Last willen doen en laten wedervaren alle adres ende bevordering sulcx in soodanige voegen en manieren, als hij van U L. naer gelegentheyt van de saecke sal comen te versoecken en desireren”.

De bewuste gouden ridders zijn werkelijk in 1644, zij het dan ook in klein aantal, geslagen, en komen in voorstelling en omschriften vrij wel overeen, met de

¹) VERKADE, plaat 227. 4.

gouden ridders door de provincie Gelderland, Utrecht en Holland geslagen, ze zijn echter kleiner van middellijn en wegen slechts 4.9 gram, terwijl de ridders der hierboven genoemde provinciën 9.9 gram wegen. Feitelijk zijn het dus halve ridders.

Aan VERKADE was de munt niet bekend, een exemplaar bevindt zich in het Overijsselsch Geschiedkundig Museum te Zwolle en in het Kon. Penningkabinet te 's-Gravenhage. (Plaat II. 10).

JOHAN VAN ROMONDE beklagde zich in 1646 bij Burgemeesteren, Schepenen en Raad, dat het hem niet vergund werd om kleine speciën te munten, dat daardoor, nu de hooge prijs van het zilver het vrij wel onmogelijk maakte om „capitale penningen te munten”, „de gesellen van de Munte den meesten tydt ledigh syn”, waardoor vele van hen tot armoede geraakten. Wat hem zelf betrof, deelt hij mede dat „hy ook niet alleen den blooten naem van Muntmeester, maer ooch wegens verdorff van instrumenten totte munte gehorende in plaets van verhoepentlyck proufyt, tot groten schade compt te geraken”.

Bovendien moest hij de tractamenten van den essayeur en ijzersnijder persoonlijk betalen „niet tegenstaende in alle dese Geunieerde Provinciën deselve uyttet sleischat ofte anders van heeren Principalen van Munte gegageert en betaalt worden”.

Hij verzoekt daarom dat òf hem geconsenteerd zou worden om „cleine payementen van heele en halve schillingen, stuivers en anders, sal moogen doen maecken gelyck op die benabuirde Munten dagelicx gemaect worden”, of wel dat de tractementen van essayeur en ijzersnijder uit het sleischat zouden worden

voldaan en deze dus niet meer tot zijn last zouden komen.

16 Februari wordt hem geantwoord, dat aan zijn verzoek tot het slaan van de payementen voorloopig niet kon worden voldaan „ende 't selve versoeck noch wat in bedencke genomen”. De salarissen van essayeur en ijzersnijder zouden in het vervolg, overeenkomstig zijn verzoek, uit het sleischat worden voldaan.

JOHAN VAN ROMONDE is tot 13 Sept. 1646 muntmeester gebleven, zijn zoon AREND is hem als zoodanig opgevolgd.

Deze beklaagde zich in 1649 bij de Wisselbank te Amsterdam „dat hij neffens andere muntmrs. van de Bancke niet en werde geemployeert met toeseyndinge van silver, om voor haer te arbeiden”. Hem werd geantwoord, dat de Zwolsche rijksdaalder in het Oosten niet gezien was, daar hij „veler wegens voor een Swolsche goltgulden van 28 stuijv. worde aengesien ende daeromme niet getrocken, om te groote gelyckheit tusschen beyde gezegde penn.”. De bank beloofde hem, dat zoo doór het aanbrenge van veranderingen in de voorstellingen de stempel „aengenamer mochte sijn”, zij hem weder gaarne silver om te munten zou toezenden. Zeker was de klacht niet ongegrond: beide munten vertoonen toch op de voorzijde het wapen van Zwolle en op de keerzijde den dubbelen adelaar, terwijl zij ook nagenoeg even groot zijn¹⁾. Met goedvinden van de Magistraat van Zwolle werd nu het type van den rijksdaalder in 1650 gewijzigd. De nieuwe rijksdaalder vertoonde nu „in plaetse van den adelaar aen d'eene sijde een Keyzers beeltenis, den Engel Michiel in een cleyn

¹⁾ VERKADE, plaat 174. 1. en plaat 170. 3. (Plaat II. 11 en 12).

schiltien voor hem hebbende, ende in plaetse van het Cruce (het wapen van Zwolle), aen de andere syde een gecroonde Leeuw uyt een moerasch comende" ¹⁾. Deze veranderingen waren aldus door de Commissarissen van de Wisselbank te Amsterdam goedgekeurd, die den muntmeester een partij zilver toezonden, waaruit 8000 van deze nieuwe rijksdaalders geslagen werden, en door de bank „ooch voor goet gekent ende aengenomen”.

Eenige dagen later zond VAN ROMONDE wederom 2000 dergelijke rijksdaalders naar de bank, die echter geweigerd werden „sonder oyt van te voren gewaershout te sijn om den nieuwen stempel niet meer te gebruycken”. Wat was geschied?

De Commissarissen van de Bank hadden de voorstellingen op de nieuwe rijksdaalders goedgevonden, maar Burgemeesteren van Amsterdam „boven haer Ed. regerende” konden zich daarmede niet vereenigen, daar toch dit stuk niet voorkwam in het „manuael of den Beeldenaer onder de penningen, bij Placcate van haer Hoog Mog. vastgesteld”. Verder maakten zij bezwaar tegen het feit, dat de munt zoo veel overeenkomst vertoonde met den „Provincialen Hollandschen Rycxdaler ²⁾), daer door een confusie in de zelve specie bevreset worde”.

AREND VAN ROMONDE beklagde zich over het niet aannemen van deze rijksdaalders bij de Magistraat van Zwolle, die 25 Nov. den burgemeester HENRICUS WOLFFSEN met den muntmeester naar Amsterdam afvaardigden om met de Commissarissen van de Wisselbank en

1) VERKADE, plaat 171. 1. (Plaat II. 13).

2) VERKADE, plaat 46. 4.

met Burgemeesteren dier stad „te spreeken over de verweigerige van den Swolschen Rycxdaler”.

Gevraagd werd dat „de jongst gepresenteerde 2000 rijcxdalers van den *nieuwen stempel* solden worden aengenomen, soo wel als vele duisenden te voren synde geslagen”, en „dat de muntmr. voortaan op den olden stempel solde mogen continueren ende in banco leveren, ter tijt toe dat over een naerdere veranderinge van de selve solde sijn geconvenieert”.

De zaak is tot wederzijdsche tevredenheid beëindigd.

1 September 1662 vroeg en verkreeg AREND VAN ROMONDE vergunning om een halven schelling te mogen munten. Dit waren vrij getrouwe nabootsingen van Fransche zilveren muntjes met op de voorzijde het naar rechts gewende gelauwerde hoofd van Lodewijk XIV, met als omschrift: DA · PAC · (em) DOMIN(e) IN · DIEB(US) NOS · (tris). Ze zijn alleen met het jaartal 1662 in kleine hoeveelheid geslagen en werden bij Plakkaat der Algemeene Staten van 7 Mei 1669 verboden¹⁾. (Plaat II. 14).

Na 1659 sloeg men te Zwolle, behalve de reeds boven vermelde munten, verschillende rijksdaalders, daalders van 30 stuivers, 28 stuiversstukken, drieguldens en guldens, statenschellingen en koperen duiten. Ook de arendschellingen van laag gehalte, waartegen de Staten-Generaal zich zoo herhaaldelijk hadden verzet, werden vrijwel gelijk aan het oude type, zooals het, zonder jaartal ± 1615 werd gemunt, nog voorzien van het jaartal 1675 geslagen, zelfs nog met naam en titel van

1) *Groot Placcaetboek*, II. pag. 274, aldaar afgebeeld.

keizer MATTHIAS, hoewel deze reeds in 1619 was overleden ¹⁾).

In 1665 doet de muntmeester het verzoek om „kleine payementen” te mogen munten. Hij deelt in zijn verzoekschrift mede „dat deze nu een geruimen tijd herwaerts op verscheydene munten, soo binnen als buiten dese provincie een considerabele quantiteit payementen gemuntet synde, hij Suppt. nochtans bijna alleenich heeft stille geseten”. Dat „in menichte van jaren op deser Stadtmunte geheel geen stuivers ofte dubbelde stuivers en sijn geslagen, sulx dat tegenwoordich oock tegen 100 stuivers van dese provincie ofte van een van onse nabuurige steden geen drie ofte vier Swolschen en worden gevonden. Dewijl nochtans door den seer schadelycken Engelsen oorloch ende andere toevallen meer de muntmaterialen seer schaers sijn te bekoomen, 't welcke hem Suppt. ende alle die geene die van de Munte dependeren niet weynich en druckt, ende dat doch de experientie genoegsaem geleert heeft dat de invoer van de voorsz. kleyne payementen in dese stadt seer qualyck tegengegaen kan worden, dat mogelyk eerder geweert soude syn geweest indien hij Suppt. niet hadde stille geseten”. Hem werd toegestaan te munten schellingen, dubbele en enkele stuivers „tot alsulcken quantiteyt ende op sodanige Instructie, als daer over door die waerdijns van Munte met assumptie van de camerer CRANS sal worden gemaakt ende die muntmeester ter handen gestelt”.

1 November 1670 verzocht het bestuur der stad Zwolle aan Raden en Generaalmeesteren van de Munt

¹⁾ VERKADE, plaat 176. 4.

om over te gaan tot het openen van de muntbus van AREND VAN ROMONDE. Zij verontschuldigde zich, dat zij dit liever hadden moeten vragen „in beter en gelegener tijdt”, maar door de langdurige sieckte ende het overlijden van onsen muntmrs Huisvrouw ende indispositie sijner kinderen tot noch toe heeft moeten naeblyven”.

De opening had 24 Nov. 1670 plaats en bevatte hetgeen geslagen was van 18 Aug. 1659 tot 18 Oct. 1670. Na de opening stelden Raden en Generaalmeesters aan Burgemeesteren, Schepenen en Raad der stad Zwolle voor „dat in plaets van de woorden van den gouden dukaat: FERDIN · III · D · G · R · IMP. 1670 gestelt zou worden CONCORDIA RES PARVAE CRESCUNT 1670 ende in plaetse van een manneken dragende die Weereldt met een rycxstaff gestelt wierde een gewapent manneken met een sweert en seven pylen omme alsoo met de Provinciale gouden ducaten over een te koomen, Ende de woorden aen d'andere syde van de gouden ducaat: MONETA AVREA CIVIT ZWOLL · kunnen verblyven alsoo den affdruck van de plaets daer die gemunt is te verstaen”. FERDINAND III, wiens beeltenis en naam nog op de dubbele en enkele dukaten van 1669 voorkwamen, was reeds in 1659 overleden, zoodat zeker voor het voorstel van Raden en Generaalmeesteren veel te zeggen viel. De Zwolsche Raad dacht er blijkbaar anders over en wilde het oude munttype, dat in het Oosten bekend was, niet wijzigen. Tot en met 1676 bleef het beeld van FERDINAND III op de gouden dukaten prijken. (Plaat II. 15).

Einde 1671 is AREND VAN ROMONDE overleden ¹⁾, en werd zijn zoon GERRIT 26 Febr. 1672 tot muntmeester benoemd. Nieuwe typen van munten zijn er tijdens zijn muntmeesterschap, dat tot zijn dood in 1684 duurde, niet geslagen. 10 Juni 1674 legde hij voor Raden en Generaalmeesteren van de Munt „ter muntkamer in 's-Gravenhage” den eed op zijne instructie af, die hij beloofde na te komen „soo veel doenlijk is, ende den verlopen Staet des muntwerx lijden kan”.

Blijkens het proces-verbaal van de opening van zijn muntbus, die in 1684 plaats vond, zijn er door hem geslagen: gouden dukaten, dukatons, drieguldens, rijksdaalders en leeuwendaalders. Niet in de bus verantwoord zijn 28 stuiversstukken, statenschellingen en dubbele stuivers.

De beide laatstgenoemde muntsoorten moeten vóór 1683 geslagen zijn, daar toch in 1682 Zwolle, op verzoek van Haar Hoog Mog., er in toegestemd had om gedurende zes jaren met het munten van kleine speciën, tot een schelling inclus, stil te staan, mits dat ook op andere munten deze geldstukken niet zouden worden vervaardigd.

9 Augustus 1684 werd CORNELIS KEPPEL FOX, die gehuwd was met PETRONELLA, dochter van den gewezen muntmeester AREND VAN ROMONDE, dus een zwager van den overleden muntmeester, tot diens opvolger benoemd.

In 1694 verklaarde eindelijk Zwolle zich, op verzoek van de Staten Generaal bereid, om voor den tijd van

¹⁾ Zijn muntbus vermeldt gouden dukaten, rijksdaalders met den staanden man, dukatons, leeuwendaalders en rijksdaalders met den halven man, alle tusschen 1659 en 1670 gemunt.

vier jaren het munten te zullen staken, mits zij daarvoor zouden genieten 4000 Caroli guldens, echter onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat de keuze na het verloop van den bestemden tijd aan haar, en niet aan Haar Hoog Mogende zou staan om in dit verdrag verder te bewilligen of niet. Na 1694 is er dan ook te Zwolle, behalve koperen duiten in 1695—1698 niet meer gemunt. De muntbus van KEPPEL FOX, die in 1692 geopend werd, bevatte: drieguldens, guldens, leeuwen-daalders, daalders, 28-stuiversstukken en schellingen. Tot 1806 heeft de stad jaarlijks 4000 guldens ontvangen voor het stilstaan van haar munt.

A. O. VAN KERKWIJK.

1.

2.

3.

4.

4.

5.

6.

7.

8.

10.

14.

11.

11.

15.

12.

12.

13.

13.